

ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՌՆԵՒԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ԵՐԵՄՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԶՄԻՌՆԵՒԱ ՀԱՐԱԹ Յ ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1870

ԹԻՒ 874

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Պատկերահանության մասին վերջապես առանց քննարկելու մեծ պատերազմի որ կը վախճուի և որուն պատճառաւ ամեն տէրութիւնները սպառնալիքներու տակ պատրաստութիւններ տեսնան։ Այս տարին կը սկսի ընդհանուր խաղաղութիւնը հաստատուն պահելու մեծ փափաքով, զոր զխառն կողմերէն խաղաղութիւնները ամեն առթիւ կը յայտնեն։ Միւրեւն է մեղհաւատալ թէ՛ անոնց խոհմունքները և մարդասիրական ջանքը պիտի յաջողին խաղաղութեամբ անցնելու նաև ըզնեկալ տարին, թէ և կարող չըլլան կարգադրելու և լուծելու քաղաքային ծանր խնդիրները որ ի կախ կը մնան ժամանակէ մը հետէ։

Հիւսիսային երկու հզօր տէրութեանց, այսինքն Ռուսիոյ և Բրիտանիոյ սերտ միաբանութիւնը և պաշտպանական ու յարաբերական դաշնակցութիւնը, որ պաշտպանական կերպիւ յայտնուեցաւ Աղեքսանդր կայսեր և Նիկոլայ թագաւորին մօտեցնելու իրարու յուզարկած սիրտի շնորհիւ, այս նշանաւոր դաշնակցութիւնը, կըսեմք, ոչ սակաւ վիշաւ կը պատճառէ Վաղդիս ժողովրդեան, նոյն նամակաց մէջ յառաջ բերուած յիշատակութեանց համար, որ կը վերաբերին այս երկու տէրութեանց վաղեմի դիւանդանական միաբանութեանը և Մեծին Վարդապետի գլխավորութեամբ բաժնուոր յաղթութեանցը։ Հեռաւոր գաղութական օրագրաց մէկ մասը՝ որ ի վաղուց անտի հաշտ աչք չեն տեսներ յիշեալ երկու զօրաւոր տէրութեանց յառաջակցութիւնը, մեծապէս զրգուած են անոնց գլխավոր և զանազան յօդուածներով կաշնատին պախարակելու Ռուսիոյ և Բրիտանիոյ կողմէն իրարմէն քաղաքային ընթացքը, յաւելցնելով թէ Վաղդիս անձնատիրութեան գաղափարը կրակի հետ խաղաղութիւնը կը ծնան։

Արդեւ այս նախընթաց թուոյն մէջ համառօտիւ յիշատակեցինք Ռուսիոյ և Բրիտանիոյ վիճակաց իրարու յուզարկած սիրտի զօրութեանց իմաստը, այսօր նոյն նշանաւոր դրութեանց թարգմանութիւնը

կը գտնեմք այստեղ, մեր ընթերցողաց ուշադրութիւնը հրաւիրելով անոնց վերայ։

Հեռագիր Ռուսիոյ կայսեր առ թագաւորն Բրիտանիոյ ի 26 Նոյեմբերի (8 Դեկտեմբերի)։

Շնորհակալ կըլլամ ձեզ ի բոլոր սրտէ վասն բարեկամական նամակին ձերոյ զոր Ալալէթի իշխանը յանձնեց ինձ։ Մեր դիւանդանական աստիճանութեան հանդէպ կատարելու պատրաստուելու ժամանակը կողակեմ զձեզ յանուն բոլոր նշանակիչ ասպետաց սրբոյն Վաղդի կարգին, ընդունել առաջին աստիճանը այս կարգին որ կը վերաբերի ձեզ իրաւամբ, և զոր ձեր կողմէն կատարելու հարկաւորութիւն պիտի պատճառէ մեզ։ Ընդունելով զայն իրեն նոր առհաստատեալ մի բարեկամութեան որ կը միաւորէ զձեզ, բարեկամութիւնը որ հիմնուած է այն մեծ թուականին յիշատակին վրայ, յորում մեր միաւորեալ զօրաբանակները կը մարտնչէին նուիրական և երկուքնուքն հասարակ պատճառի մը համար։ Միանգամայն համարակցեցայ նոյն կարգին չորրորդ աստիճանը ձեր բաժնակի օգնական մօտիւ Վաղդիսի շնորհիւ։

Ստորագրեալ. Ա. Ա. ԲԱՐԱՆՈՒՄ

Այս հեռագրոյն Բրիտանիոյ թագաւոր նոյն օրը հետեւեալ պատասխանը յուղարկեց հեռագրութեամբ։ Մտաւորաբար զգոյցմամբ և արտաբերական աչք իմ շնորհակալեքս կը մատուցանեմ ձեզ վասն պատուոյն զոր ըրիք ինձ և որուն չէի կրնար յոտաւ։ Բայց զիս աւելի ուրախացող կէտը՝ ձեր նամակին մէջ պարունակեալ բառերն են, որով կը ծանուցանեք ինձ այս պատիւը։ Եւ իբրեւ այս խօսքերուն մէջ կը տեսնեմ նոր ապացոյց մի մեր բարեկամութեան ձեր միտքէ չեղելուն ու յիշելուն այն մեծ թուականը, յորում մեր միաւորեալ զօրաբանակները կը մարտնչէին միեւնոյն նուիրական պատճառի համար։ Յանուն այս բարեկամութեան և այս յիշատակաց կը համարեմ ձեզ իմ ազգային զինուորին Արմա շնորհակալութեան համար հաւատարմութեամբ իմ կարգս։ Իմ զօրաբանակս անտարակոյս պիտի հպարտանայ ձեր կողմէն տեսնելով այս շքանշանը։ Աստուած պահպանէ զձեզ։

Ստորագրեալ. Կ. ՅԱՆՆԱՐ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆՔ

Մեծարգոյ Ա. Նեվիլսի տէրութիւնէն առ Պոլսոյ Ս. Պատրիարքն յուղարկած հետեւեալ նամակը, որ անցեալները հրատարակեցաւ Մանգրաթի միջոցաւ, մեր ընթերցողաց ուշադրութեանը արժանի է, ոչ միայն Պոլսոյ ազգային պարտուց վիճակը յայտնելուն համար, այլեւ նոյն պարտք առանց ազգայնոց յիմնուած վճարութեան ճամբայ մի ցուցնելուն։

Ամենապատիւ սրբազան Հայր,

Երբեք չեմ հաշտուիր ձեր Սրբազնութիւնը և Պոլսոյ Պատրիարքական գահը բազմեցուց անանկ մէկ ատեն մը, որ մեր ազգին դրամական վիճակը թշուառ կէտի մը մէջ կը գտնուի։ Ձեր Սրբազնութեան նախորդները, Պատրիարքներ և Տեղապահներ, ինչ բարեկարգութիւն ընել որ ցանկացան, ազգային գոնձուց կատարեալ ըստ պատուելի իրենց նպատակաց զործադրութեանը արդէն եղաւ։ Ինչպէս նոքա՞ այնպէս և Ձեր Բ. սրբազնութիւնը չպիտի կրնայ յաջողիլ ազգը յառաջադիմութեան շահին մէջ դնել, թէ չկարողանայ պատրիարքարանի այժմեան պարտքը վճարել և ապագային համար նոր հասցի մը հայտնել։

Ի մօտայ Ձեր սրբազնութեան ծառի լըլըլով վատահամ որ ամեն աշխատութիւն չպիտի խնայէր ազգային պատրիարքարանի վիճակը բարելաւելու և ժողովրդեան իրաւացի համակրութեանը արժանի նոր ապացոյց մ'ու առաւ։ Գիտեմ որ Ձեր Սրբազնութիւնը երբ ընդունեց այն հեռագիրը որ կաւեռէր Ձեր Բ. սրբազնութեան

նոր պաշտօնը, անմիջապէս սկսաւ ի որհիւ ազգային պատրիարքարանի պարտքը ընթելու և նոր հասցիներ հաստատելու միջոցներուն վրայ։ Եւ ևս ուղեւոր Ձեր Բ. սրբազնութիւնը ըստ կարի լուսաւորել, համարձակեցայ ներկայ գրութեամբ հետեւեալ միջոցը հաղորդել Ձեր Սրբազնութեան արժանաւոր Պատրիարքին։

Խառն ժողովը նոր սահմանուած ատենները Տեղապահին խորհրդոյ անդամ դառնելով, ազգային պարտքերը միջոցաւ աչքէ անցուցի և այն ատեն թէ՛ տարեկան պիւլիտէն և թէ՛ պարտուց ցանկը խառն ժողովոյ ներկայացուցի։ Այն պիւլիտէն նայելով ազգային պարտքարանին և հիւանդանոցի ծախքերը և այս հաստատութեանց այլեւայլ հասցիները իրարու չէին պատասխաներ։ Ծախքերը շատ և հասցիները քիչ էին։ Անկէ չած հայրն ու մայրն քանակութեան չափը աւելցուց և այս կերպով հասցի մի ալ աւելցուց, սակայն չեմ կարծեր դարձեալ որ այս հասցիով ալ ազգային տարեկան պիւլիտէն չբանայ։ Նա մանաւանդ որ գաւառներէն Մուրադի չափ դրամին հարկը հազ մէկ երրորդ մասը ազգային պատրիարքարան կը մանայ տարուէ տարի։ Այս խառն ժողովը օրով ի վաղուց և Պոլսոյ եկեղեցիներէն Բանդալըր անուանով սահմանուած 24,000 դրամ չափ տարեկան տուրքին միայն մէկ մասը կը գործնական անտուկը կը մտնէր։ Իսկ մնացած անհարկն էր հաւաքել վասնոր տոյն գումարին բաշխումը երկար ատենէ ի վեր վտարուած իր կրած չըլլալով հարուստ թաղերը առաջադրած և աղքատ թաղերը հարստացած էին, շատ մը եկեղեցիներ անկարող վիճակի մը մէջ կը գտնուէին։

Այս երկու հեռագրական նամակները և անոնց յառաջ բերած յիշատակութիւնները՝ ըստ կարծեաց կենցաղագէտ անձանց մէկ մասին, առաւել փոթորիկ կը սպառնան քան զկաշն սրբոյն Վաղդիս։

Մեր կողմէն թէպէտեւ այս յիշատակութիւնները բարեպաշտ չեմք համարել, կըսէ Վաղդիս օրագիրը, սակայն անցելոյն անհարկութիւն ընելու և զանկալ յարուցանելու մէջ տեղը մեծ վիճակայ և կարծեմք թէ ոչ ոք կը խորհի այս վճիռ վրայէն ցատկիւ։

Վարդիս իցէ տարակոյս չկայ թէ յիշեալ վեհապետական սիրտի զօրութիւնները քաղաքային մեծ նշանակութիւն ունին ապագային համար, որուն ապացոյց մի կը համարուի Բրիտանիոյ թագաւորին արտասուած խօսք մատուցած շնորհակալութիւնը։ Վաղդիսի օրագիր մի չկրնալով ճշգիւ բացատրել այս նշանակութիւնը, բան մի պիտի ըլլայ, կըսէ, այս բարեկամական նամակաց ներքեւ և կը յաւելու թէ այս բանը ամեն ինչ օգտակար չկրնար ըլլալ ընդհանուր խաղաղութեան հաստատուն մնալուն։

Մեք ամեն ինչ համարու չեմք այս զաղդիական օրագրին հետ։ Եւ ընդհակառակն կը կարծեմք թէ Ռուսիոյ և Բրիտանիոյ այս օրինակ սերտ բարեկամութիւնը և դաշնակցութիւնը երաշխաւորութիւն մի կը մատուցանեն ընդհանուր խաղաղութեան անվնաս մնալուն։ Եւ ահա ասիկ ինչու համար։ Եւ այսինքն թէ Վաղդիս իւր գերակայութիւնը բոլորովին չկորուստնելու համար, միայն զրա՞ծ զինուոր զօրութեամբ գլխավորեալ Վերմանիոյ տէրութեանց կատարեալ միաւորութեանը ընդ նախադասութեամբ Բրիտանիոյ թագաւորին, և մեծ պատերազմը՝ որ կը վախցուի Եւրոպայի մէջ, այս ծանր խնդրէն պիտի ծագի։ Սակայն երբոր Ռուսիան դաշնակցի Բրիտանիոյ հետ Վաղդիս տէրութիւնը անտարակոյս պիտի չհամարձակի Վերմանիոյ ներքին զործոցը միջամտել ըլլալ և անոր միութեան կատարեալ զործութիւնը արդիւնք չընէ համար պատերազմ բանալ Բրիտանիոյ դէմ մանաւանդ որ այսպիսի դիպուածի մը մէջ Վաղդիս կա-

րողման ցանկին մէջ իրենց համար որոշուած տուրքը վճարելու։ Տեղապահին խորհրդոյ առաջարկութեամբ խառն ժողովը վերոյիշեալ քան ու չորս հազար դրամ չափ գումարը անմիջապէս պահելով՝ նոր բաշխում մի սահմանեց և անկէ ի վեր ազգային Պատրիարքարանը տուրք տուրք ամբողջապէս կը մատուցէ թաղական եկեղեցիներէն Գանցալըր ըսուած տուրքը։

Տեղապահին խորհրդոյ գիտելով որ գաւառներէն անտուկը Մուրադի ըսուած տուրքն ալ մեծ մասամբ անվճար մնալուն միայն պատճառը վերոյիշեալ գումարին բաշխումը արդարութեան սկզբանց հակառակ դառնուելն առաջ եկած է, անտուրից Խառն ժողովը որ գումարը անմիջապէս պահելով նոր բաշխում մի սահմանուի։ Գիտեմ որ Տեղապահին խորհրդը ցրուեցաւ խառն ժողովոյ անդամները միմեկեւոր և այսպէս վերոյիշեալ տուրքարկ թիւը երեսի վրայ մնաց։

Ձեր Սրբազնութիւնը կարող է այժմ Յանձնաժողով մի հաստատել և Մուրադի ըսուած տուրք բաշխումը արդարութեան սկզբանց համաձայն որոշել տալ և գործադրել։ ասով 70,000 դրամ չափ գումար մը տարուէ տարի անվճարապէս ազգային կեղծական անտուկը մտնելով, այն հաստատութեան և ազգային Հիւանդանոցի ծախքերը կը ծածկուի իրենց հասցիներով, և այժմեան մատակարարութիւնը՝ առանց նոր պարտքի մը ձեռք դրնելու, կը շարունակուի։

Եւ մնայ կեղծական անտուկին այժմեայ ունեցած ինչ հարկեր հազար դրամ չափ պարտքէ ի բաց թողնելով Բարիգու ազգային վարժարանին ծագած գումարը, որ տնտեսութեանց նայելով ազգին վրայ բեռնուած է Պորճապետութեամբ գիտեմ որ այս ինչ բնութեան

ռաւարտութիւնը, ըստ ամենայն երեւմանց, չէզոք պիտի մնայ և պիտի չուզէ՝ Վաղղիոյ գերակայութեանը նպաստամատոյց ըլլալու համար, Բրուսիոյ և Ռուսիոյ պէս հոգր տէրութեանց հետ արուիլ։ Սիւն ինչն չէզոք վիճակին մէջ պիտի մնան նաև Իտալիան և Բուսթիո—հունգարական տէրութիւնը վասն զանազան օրինաւոր պատճառաց, զորս այժմ բացատրելու երկար կըլլայ։ Հետեւեալ Վաղղիան միակ մնալով պիտի չհամարձակի գիմադրութիւն ընել Վերմանիոյ հիւսիսային և հարաւային գաղնակցութեանց միաւորութեանը, և Լատուիոյ կամքը այս է եղել ըսելու պիտի ստիպուի։ որով Լատուիոյ կազմակերպութեանը մը ցաւալի հետեւութիւններն ։

Իրլանտիոյ անհանգարտ վիճակը՝ որ Դիւնիաներու զորքիչ ընթացքէն յառաջ եկած է, երթալով կըծանրանայ և Լոնտոնի գահէն մտածուեցը կաւելցնէ։ Լոյս մայրաքաղաքէն օդնական զորախումբը կըյուզարկուին միշտ ՚ի Տուպլին, որպէսզի հաստատակայ անգորութիւնը հաստատուն պահուի և պատահելու ծանր խռովութիւնը չուտոյ՝ զսպուին ։

Լամբիկայի Միացեալ Վահանգաց Նախագահին վերջին պատգամը կըծանուցանէ թէ այս մեծ հասարակապետութեան և Լոնդոնի կառավարութեան մէջ եղած Լատամայ չօդեանուն խնդիրը՝ հինգ տարի անցնելէ ետեւ, դարձեալ ևս առաւել գրգռեալ և թունաւորեալ կերպիւ երևան կելլէ, և զայն կարգադրելու համար մինչև յայսօր ՚ի դործ գրուած ջանքը դիտես թէ աւելի շփոթած են այս վէճը ։

Լամբիկան՝ իւր նախագահին բերնովը կըյիշեցնէ Մեծին Բրիտանիոյ, թէ մոռցած չէ անոր ոչ բարեկամական ընթացքը և անոր համակրութեան պակասութիւնը՝ երբ ինքը կըմաքառէր Նուիրական խնդրոյ մը համար և գրեթէ իւր գոյութիւնը հաստատուն պահելու համար։ Լամբիկայի հասարակապետութիւնը՝ ըստ երեւմանց, նիւթական փառուց պահանջումը մէկ կողմէ ձգելով, համակրութեան պակասութեանը դէմ կըզանգատի։ Բայց միթէ կարելի է որ Լոնդոնը՝ իւր նախաձորք հասարակապետութեան մի վերայ համակրութիւն ունենայ։ ուրեմն ինչպէս կընայ արդարապէս վերջանալայ խնդրը։ Գուցէ Լամբիկացիք կըսպասեն որ Լոնդոնը տէրութիւնն ալ ապստամբական ծանր կռիւ մի ունենայ թէ՛ Դիւնիաներուն դէմ և թէ՛ Լոնդոնական ժողովը։ Վրոյց մէկ մասին դէմ, և յայնժամ իրենք ևս փոխադարձաբար ոչ բարեկամական ընթացք մի բռնեն, համակրութեան պակասութիւն յայտնեն և անոր՝

վեց հազար ոսկիով կընայ ջնջուիլ։ Բայց ո՞ր է այս (6000) վեց հազար ոսկին, և ո՞ր գտնալու է. և ո՞ր ազգայինն ուզելու է։ Սակից ստալ Մարկոսեան Գրիգոր Էֆէնտիլի տառնապետութեան օրով, Խաւն ժողովը այս պարտքը ջնջելու համար ազգայինը ձեռնառուութեանը զիմաց, Բայց չյաջողեցաւ։ Գլխաւ Էֆէնտիլի յաջորդներն ալ սլելալ միջոցներ խորհեցան բայց և ոչ մէկ արդիւնք մը երևան ելաւ։

Իմ առաջարկութիւնն ասոնցմէ տարբեր է. և սոյն առաջարկութեան հաստատութիւնը և գործադրութիւնը Ձեր Սրբազնութեան կողմէն միայն կախումն ունի։

Երկու ամիսի չափ կայ, տուժանաւորեալ կերպիւ Բերայի թաղական խորհրդոյ անդամ անուանեց զիս Խաւն ժողովը. այս երկրորդ շրջանի մէջ տեսայ որ Բերայի թաղը 1250,000 այսքան զուրուշ տոկոսաւոր պարտուց տակ ինկած է. համարինք (12,500) տասներկու հազար հինգ հարիւր ոսկի տոկոսաւոր պարտք։ Եթէ այս գումարին վրայ աւելցնեմք 71 այսքան հազար դուրուշ անտոկոսաւոր պարտք, թաղական վճարուած տոկոսն է 444 հազար այսքան զուրուշ, համարինք հազար չորս հարիւր ոսկի։ Կալուածներէն անուանած տարեկան եկամուտն է (330,600) երեք հարիւր երեսուն հազարի չափ զուրուշ, համարինք (3,300) երեք հազար երեք հարիւր ոսկի։ Տոկոսի համար տարեկան վճարուած գումարը զիջելով՝ կըմնայ (1900) հազար ինը հարիւր ոսկի. այս գումարին կըվճարուին թաղիս զարդոցայ, սլելայ եկեղեցեաց նորոգութեանց, դիւանատան, և այլն և այլն ծախքերը և կալուածոց տուրքերը։

Եթէ ամեն խնայողութիւն ձեռք առնուի, կալուածներէն անոն երկը վերջորեալ (3300) երեք հազար երեք

այսինքն Լոնդոնի թշնամացը նպաստամատոյց ըլլալն զանազան կերպիւ ։

Վաղղիոյ մէջ ժամանակէ մը ՚ի վեր սպասուած պաշտօնէից խորհրդոյն փոփոխութիւնը ՚ի դործ դըրուեցաւ։ Կարողէոն կայսրը նոր խորհրդոյն կազմութիւնը մօտիւ Եփրատի Երեսփոխանին յանձնեց, որ յաջողեցաւ հետեւեալ կերպիւ հաստատել զայն։

Սոսիւ Ե. Օլիվիէ՝ պաշտօնեայ արդարութեան և նախագահ խորհրդոյն. Ս. Տարիւ՝ արտաքին գործոց տեսուչ, Բ. Վանտիէ տը Վալարոմ՝ ներքին գործոց. Մ. Պիլիքէ՝ եկամտից տեսուչ, Մ. Լըպէո՝ պատեքազմի, Մ. Բիկո տը Ժընույլի՝ ծովային զորութեանց, Մ. Սէկրի՝ հասարակաց գաստիարակութեան տեսուչ, և այլն ։

Լոյս խորհուրդը՝ որ համաժողով անդամներէ բաղկացեալ է և երեսփոխանական ժողովոյն քուէից մեծադոյն մասը հաւատարմապէս կընեկայացնէ, պիտի աշխատի ՚ի դործ գնել, ըստ էութեան և ըստ ձեռքն՝ կայսրը չնորհած վերջին Սիկիտոսական ազատասէր վճիռները և պիտի կարգադրէ սահմանադրական քաղաքականութեան կանոնաւոր ընթացքը։ Լոյս կերպիւ, միթէ պաշտօնէից նոր խորհուրդը բազմութիւ հակառակորդներ պիտի չունենայ։ Լոյս բանը անհանգիստ է. վասնզի որեւէ կառավարչական ժողով մի չկրնար ամեն կուսակցութիւնները զոհ ընել, նախաձորքները հանդարտեցնել և կիրքերը դադարեցնել։ Բայց Վաղղիոյ մէջ այս գոյոհութիւնը և բարոյական դիմադրութիւնը արգելք մի չկրնար ըլլալ կառավարութեան կանոնաւոր ընթացքին, որ իրեն օգնական ունի հոգր զօրաբանակ մի, զոր Կարողէոն կայսրը հեռատեմալ համարութիւնը նախապատրաստած է հասարակաց բարեկարգութիւնը անփնաս պահելու համար։

Թեպէտեւ Լոնդոնի կառավարութեան հակառակորդ լրագիրները չեն ուզեր հաւատալ եղիպտական վէճին բարեկամաբար լմընալը, և զանազան պահանջներէն յառաջ կըբերեն ՚ի կողմանէ Բարձրագոյն Գրան, սակայն Վաղղիոյ կէսպաշտօնական օրագիրները յիշեալ լրագրաց հրատարակածները կերպիւ մը կըհեղեղեն, և մանաւանդ փարիզի Բալիթ օրագիրը յայտնապէս կըսէ թէ Բ. Վոնը չէ խնդրած Լոնդոնի փոխաքայէն, ար իւր զրահաւոր նաւերը և ասեղնաւոր հրացանները Պոլիս յուղարկէ։

Տալմաշիայի ապստամբութիւնը՝ վերջին լրոց համամատ, շատ տկարացած է այս տարուան սաստիկ ձմեռան պատճառաւ. քանզի ապստամբները ուտելիք

հարիւր ոսկին ապահովեալ համարելով (որ միշտ փոփոխութեան ենթակայ է, վասնզի կալուածներէն ոմանք երբեմն պարապ կըմնան, երբեմն վարձակալը կանանկան և այլն) թաղը հազիւ հազ կարող է տարեկան հինգ հարիւր ոսկի վճարել տոկոսաւոր և անտոկոս պարտուց մայր գրամին. և այս կերպով երկար միջոցի և լաւ մատակարարութեան մը կարօտ է թաղը, որ այս ահազին պարտքէն ազատի։ Ս. ժմեայ թաղական խորհրդոյ անդամները երբ պաշտօնի կոչուեցան, ուղեցին զարման մը ընել այս վիճակին. միաք ըրին արժան տոկոսով փոխառութեան դիմել, այսինքն փոխանակ հարիւրին 12ի, վեցով կամ ութով ստակ գտնել. ասիկա պարտքը չուտով տալու դիւրին միջոց մի էր. բայց այս պայմանաւ ստակ գտնելը գոյուար էր և չգտնուեցաւ։

Ուտի թէ՛ Պատրիարքարանին վեց հազար լիւրայ հայ թաղեկեալ, թէ՛ Բերայի թաղին 12,500 լիւրայ տոկոսաւոր պարտքը թեթեւ կերպով ջնջուեւ, և թէ Եփրատի Գրի Ե. Ստուտամաճին եկեղեցւոյն ունեցած՝ համարինք 1500 լիւրայ չափ պարտքը վճարելու համար (որուն փոխարէն 40 հազար կանգունի չափ եկեղեցւոյն կից տեղեր ունի ծախուեւ), 20 հազար քսան հազար լիւրայ պէտք ունի։ Բնաւորեալ գտնանք անանկ մեծանձն մի կը. որ Ձեր Սրբազնութեան միջոցաւ ազգին 20 հազար ոսկի փոխ տայ ասանց տոկոսի և երկար պոյուանաժամով, որպէսզի վերջորեալ ազգային հաստատութեանց պարտքերը անմիջապէս վճարուին, ազգային Պատրիարքարանը պարտքէ քաղաքովն ազատի ասանց ազգին սպասեալ անտուկէն և ազգային քսակէն ստակ մի կընելու, Եփրատի սուրբ Ստուտամաճնայ եկեղեցին ունեցած պարտքէն անմիջապէս ազատի և երբ տեղերը ծախուին ասանց տոկոսի վճարէ ինքն ալ կըգործնական անտուկէն իրեն փոխ տրուած 1500 ոսկիի չափ գումարը, և Բերայի

չղանելով կըպարտաւորին անձնատուր ըլլալ. մի նաւանդ որ Լատուիո—հունգարական կառավարութիւնն ալ քաղաքութեամբ և ներդրամութեամբ կըվարուի անոնց հետ։ Կըհաւաստեն միանգամայն թէ՛ Վառատաղի իշխանը՝ իրեն դէմ ամեն զրուցուածները սուտի հանելով, հաստատուն կըպահէ իւր չէզոքութիւնը այս պարագայիս մէջ։

ՍՈՒՎԻՇԻ ԶԲԱՆՅՈՒՐ

Լոյս տէրութիւնները՝ որոնք ևս առաւել ուղղակի կերպիւ օգուտ պիտի քաղեն Սուէի ջրանցից հաստատութեան, արժան համարեցին որ իւրաքանչիւր տէրութեան կողմանէ մէյմէկ երեսփոխան յուղարկուելով Վահիլի մէջ համազգային ժողով մի գումարուի, որուն պաշտօնը ըլլայ քննել և տեսնել թէ ինչ միջոցներ հարկաւոր են Լոնդոնի կառավարութեան խնամոց և ջրանցից ընկերութեան ջանքը նպաստամատոյց ըլլալու, որպէս շուտով զարգանայ այս ծովային ճանապարհը։ Եփրատի առեւտրական համազգային ժողովը՝ արտաքին գործոց տեսուչ վսեմա Կոստար փաշային նախագահութեամբ քանի մը անգամ գումարուելէ ետեւ, հետեւեալ որոշումները ըրաւ։

1. Լոնդոնի կառավարութեան կառավարութեան խոստմանը համեմատ, փափաքել է որ ջրանցքէն անցնելու ամեն ապրանքները մշտապէս աղաւ ըլլան իրեն բաժէ անցից և ուրիշ նմանօրինակ տուրքէ։

2. Փափաքել է որ ամեն տէրութիւնները ջրանցքին չէզոքութիւնը ճանաչեն և ընդունին իրեն արեղեքական Թիւրքիոյ մի։

3. Կանոնապէս ամենահարկաւոր է որ պատեքազմի ժամանակ ՚ի դործ գրուած ծովային իրաւունքը, որ դժբաղդաբար հաստատուն կըմնայ տակաւին, նորուրի և բարեկարգուի, և ամեն տէրութիւնները անբռնաբարելի ճանաչեն ծովու վերայ եղած մասնաւորաց ստացուածքը՝ ինչ դրօշակի ներքեւ կուզէ թող ըլլայ, (ի բաց առեալ պատեքազմի պատճառաւ արդիւնեալ վաճառքը) և միանգամայն հրատարակեն թէ պաշարումը միայն բերքով ամրացեալ քաղաքաց համար ըլլայ։

4. Համազգային և եղիպտական վաճառականութեան զարգացումը՝ Սուէի ջրանցից բացուելուն իբր հետեւութիւն, կըպահանջէ որ Լոնդոնի մէջ այժմեան եղած առեւտրական իրաւունքը և սովորութիւնները վերահաստատուին նոր ու ամուր հիմանց վերայ։ Ժողովս մասնաւորապէս կըխնդրէ այս կարգադրութիւնները, որպէսզի առեւտրական, արհեստ

թաղն ալ տեսնելով իրեն յատկացեալ 12,500 ոսկին՝ անմիջապէս ունեցած տոկոսաւոր պարտքերը վճարէ անպայմանաւ, որ փրոյիշեալ փոխ առնուելիք 20 հազար ոսկին 15 տարուան մէջ վճարէ. տասը տարի շարունակ տարուէ տարի հաղարակական ոսկի վճարելով, հինգ տարի ալ երկերկու հաղարակական ոսկի. և առ գումարին սպասեալութիւն ցոյց տայ, իրեն կալուածաց հանդիման մէկ մաս մը։ Բերայի թաղը ասոնկ մէկ պատասխանատուութեան ներքեւ՝ մտնելով բան մը չկորսնցունէր, ընդհաւ կառակն կըշահի. քանզի քանի որ կալուածներ ունի պարտաւոր է այժմ ունեցած 12,500 լիւր տոկոսաւոր պարտքը ամեն օր վճարել. տար փոխարէն 20 հազար լիւր 15 տարուան մէջ վճարելով, ամենին զոհողութիւն մը ըրած չհամարուիր, ընդհակառակն օգուտ մը քաղած կըլլայ. վասնզի աւելորդ վճարելիք 7500 լիւրան, իւր այժմ ունեցած 12,500 լիւր տոկոսաւոր պարտքին գրեթէ 5 1/2 տարուան տոկոսն է, և ինչպէս վերը քսինք մէկ կողմէն երբ լաւ մատակարարութիւն ըլլայ, Բերայի թաղը տարեկան 500 լիւր կուեկցնէ, և միւս կողմանէ փոխանակ տարուէ տարի 1400 ոսկի տոկոս վճարելու, երբ տաւը տարի շարունակ հաղարակական ոսկի վճարէ՝ փոխ առնուելիք 20 հազար ոսկին կէսը ջնջելու համար, 400 ոսկի ալ ասկէ կուեկցնէ. հետեւապէս տաւը տարիէն ետք ինը հազար ոսկիէն աւելի պատրաստ դըրամ կուեկնայ ասանց պարտք մը ունենալու, և այսպէս հինգ տարի ալ շարունակ կարող կըլլայ երկերկու հազար լիւր վճարել մնացեալ 10 հազար լիւրան ալ ջնջելու։

Սրբ. ո՞ր գտնանք այն մեծանձն անձը որ ազգին 20 հազար ոսկի փոխ տայ ասանց տոկոսի 15 տարուան համար, տասը տարի հաղարակական լիւր և հինգ տարի ալ երկերկու հազար լիւր առնելու պայմանաւ, այս գումարին վճարման ապահովութեանը համար Բերայի ե

